

Kaisa Vilhuinen

– en skogsfinsk kvinna med många identiteter

Minna Nakari

Skogsfinnarnas historia går tillbaka till de svedjebrukande finska invandrare som på 1500- och 1600-talet bosatte sig i skogsområden i Mellansverige och östra Norge. Trots en gradvis försvenskning från och med 1700-talet utgjorde deras ättlingar ännu på 1800-talet och i början av 1900-talet ett i nationalromantiska besökarens ögon intressant forskningsobjekt på grund av bevarade kulturella och språkliga drag. Även i dag finns det ett levande, såväl vetenskapligt som allmänt, intresse för finska rötter både i Sverige och i Norge.

Majoriteten av skogsfinnarna härstammade från den östfinska namntraditionens område, närmare bestämt från den tidigare storkommunen Rautalampi i Savolax, och därför kan ett relativt stort antal finska släktnamn påträffas i tidiga källor. I östra Finland, dvs. i Savolax och Karelen, hade ärftliga släktnamn nämligen varit i bruk antagligen ända från 1200-talet. I det här östliga namnsystemet gav namnen uttryck åt familje- och släkttillhörighet och de användes till exempel för att ange rätten att nyttja släktens fångstmarker och svedjefall. (Paikkala 1995 s. 110 ff.)

De östfinska släktnamnen byggde ofta på manliga förnamn och hade avledningsändelsen *-(i)nen*. Ännu på 1500- och 1600-talet innehöll suffixet vokalen *-i* som på 1700- och 1800-talet försvann i en del namn, medan vissa namn fortfarande hade parallellformer såsom *Vilhuinen/Vilhunen*. (Paikkala 1988 s. 31.) I kvinnliga släktnamn förekom avledningsändelsen *-tar/-tär* i stället för *-(i)nen*, t.ex. *Vilhutar*. Genom att göra några stickprov i kyrkböckerna har Sirkka Paikkala (1989, 2004 s. 558 f.) visat att släktnamn på *-tar/-tär* var vanliga i Savolax på 1600-talet och i början av 1700-talet men förekom i någon mån också på 1800-talet.

Enligt tidigare forskning kom skogsfinnarnas savolaxiska och karelska släktnamn under 1700- och 1800-talet allt oftare att ersättas av farsnamn och gårdsnamn efter modell av omgivningens rådande namnmönster. Exempelvis kan Pål Furuberg (1995 s. 133 ff.) på basis av både officiella källor och privat brevmaterial konstatera att de finska släktnamnen är på väg att gå ur bruk i Norge på 1800-talet. Guldbrand Alhaug och Minna Saarelma (2008 s. 24), som analyserat möten mellan finskt och norskt namnsystem, har i sitt Grue-material från 1900 bara ett finskrelaterat efternamn.

Min avsikt är att närmare studera utvecklingen av det skogsfinska tillnamnsbruket och därigenom bidra till att belysa hur den skogsfinska identiteten bildats och förändrats under olika tider. I litteraturen har jag påträffat ur socioonomastisk synvinkel intressanta personer som skulle kunna utgöra utgångspunkter för mikrohistoriska studier. En av dem är *Kaisa Vilhuinen* (1855–1941), sierskan från Mulltjärn i Östmarks socken. Kaisa lär ha varit en stor traditionsbärare i och med att hon kände till forna dagars besvärjelser, sägner och visdom, och var en av de sista som behärskade finska språket i Finnskogen. På grund av sina kunskaper blev hon föremål för många folkloristers och dialektforskares nyfikenhet. Namnforskarens uppmärksamhet fästs dock vid den stora variationen i benämningar den här kvinnan bär i litteraturen. I vilka sammanhang kom de olika namnfraserna till användning?

Litteratur

- Alhaug, Gulbrand & Saarelma, Minna 2008. *Eeva Törmänen eller Eva Dørmænen?* Møte mellom finsk og norsk namnesystem i Noreg. I: Nordiska namn – namn i Norden. Tradition och förnyelse. Handlingar från den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11–14 augusti 2007. Red. av Guðrún Kvaran, Hallgrímur J. Ámundason, Jónína Hafsteinsdóttir & Svavar Sigmundsson. (NORNA-rapporter 84.) Uppsala: NORNA-förlaget. S. 21–37. Tillgänglig också på adressen: <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1228/article.pdf?sequence=1>.
- Furuberg, Pål 1995. Finske personnavn fra norsk finnskog 1821–1875. I: Slektnamn i Norden. Rapport frå NORNAs tjuetørste symposium i Oslo 17.–20. september 1992. Red av Kristoffer Kruken. (NORNA-rapporter 58.) S. 129–139. Uppsala: NORNA-förlaget.
- Paikkala, Sirkka 1988. Finnische Familienahmen auf *-(i)nen*. *Studia anthroponymica Scandinavica* 6. S. 28–69. Uppsala: Swedish Science Press.
- 1989. Sen nimi kenen lammas. Naisten sukunimistä Savossa. I: Sukuviesti 7–8/1989.
- 1995. Från olika namnsystem till ett enhetligt släktnamnsystem i Finland. I: Slektnamn i Norden. Rapport frå NORNAs tjuetørste symposium i Oslo 17.–20. september 1992. 109–127. Red. av Kristoffer Kruken. (NORNA-rapporter 58.) S. 109–127. Uppsala: NORNA-förlaget.
- 2004. Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921. SKST 959. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.